

İstiklal Marşı'nın Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Açısından İncelenmesi**

Kübra KANDEMİR¹ & Elif TORUN^{2*}

Gönderilme Tarihi: 27 Ekim 2020 Kabul Tarihi: 04 Aralık 2020
DOI: 10.38015/sbyy.817014

Öz:

Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan ve öğrencilere kazandırılması hedeflenen adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerinin İstiklal Marşı'nda yer alma durumlarını tespit etmektir. Ayrıca bu değerlerin İstiklal Marşı'nın kıtalarına ve satırlarına göre dağılımını belirlemektir. Bu çalışma, İstiklal Marşı'nın sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerler açısından incelendiği ilk çalışma olması nedeniyle önem taşımaktadır. İstiklal Marşı'nda geçen değerleri belirlemeye yönelik gerçekleştirilen bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Analiz neticesinde adalet, bağımsızlık, dayanışma, duyarlılık, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk ve vatanseverlik temaları olmak üzere toplam 9 tema tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, araştırma çerçevesinde incelenen İstiklal Marşı'nda, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan toplam 18 değerden 9 değer yer aldığı görülmüştür. İstiklal Marşı'nın içinde barındırdığı değerlerin, sosyal bilgiler dersinde değer öğretiminde yararlanılabilecek önemli bir kaynak olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bireylere kazandırılması istenilen değerler, bu kaynak vasıtasıyla da aktarılabilir.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı, sosyal bilgiler, değer, değerler eğitimi.

Abstract:

The aim of this study is justice, giving importance to family unity, independence, peace, scientificity, diligence, solidarity, sensitivity, honesty, aesthetics, equality, freedom, respect, love, responsibility, disposition which are included in the social studies curriculum and are aimed to be gained to students. To determine the status of patriotism and benevolence values in the National Anthem. It is also to determine the distribution of these values according to the continents and lines of the Turkish National Anthem. This study is important because it is the first study in which the Turkish National Anthem is examined in terms of the values in the social studies course curriculum. In this study, which was carried out to determine the values in the National Anthem, a survey model was used as a model. The descriptive analysis method was used in the analysis of the data in the study. As a result of the analysis, a total of 9 themes were identified, namely justice, independence, solidarity, sensitivity, freedom, respect, love, responsibility and patriotism. According to the results of the research, it was seen that there were 9 values out of 18 values in the Social Studies Curriculum in the National Anthem, which was examined within the framework of the research. The values of the National Anthem are

¹Kastamonu Üniversitesi, Türkiye. Orcid ID: 0000-0001-7399-2969

²Trabzon Üniversitesi, Türkiye. Orcid ID: 0000-0003-3013-3691

*Sorumlu Yazar (Corresponding Author): eliftorun0325@gmail.com

** Bu çalışma 8. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

are thought to be an important resource that can be used in value teaching in social studies lesson. Therefore, the values desired to be acquired by individuals can also be transferred through this resource.

Keywords: National Anthem, social studies, value, values education.

GİRİŞ

Değerler, davranışlarımızı yönlendiren, çoğu zaman da bilgi, düşünce ve tutumlarımızdan daha etkili olan inançlarımızdır (Dilmaç, 2010). Bireyin yaşamına yön veren, yaşam amaçları hakkındaki inançları olan ve davranışlarına rehberlik eden (Rokeach, 1973) değerler toplumsal yapı ve düzenin devamı için önem taşımaktadır. Son yıllarda öğretimin ön plana çıkıp eğitimin nispeten ikinci plana atılması, bilgi yönünden donanımlı fakat toplum ve insan ilişkileri yönünden daha zayıf bireylerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Yaman, 2012). Özellikle iş hayatında başarılı ancak toplum ve birey ilişkileri yönüyle eksiklikleri bulunan, toplumdaki görev ve sorumluklarının bilincinde olmayan, bütünlüğü bozan kişi ve grupların ortaya çıkışı değerler eğitimine duyulan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır (Aydın, 2012). Değerler yaptığımız davranışların kabul veya reddedilmesiyle zaman içinde oluşturulup kalıplaşır. İnsanlar, değerleri çevre ile olan etkileşimleri ve sosyal öğrenme yoluyla sonradan öğrenir (Dilmaç, 2010; Tarhan, 2011). Değerler, toplumu oluşturan bireylere nelerin önemli olduğu konusunda kılavuzluk eder (Akbaş, 2008). Sosyal ve model olarak öğrenme ilk olarak ailede başladığı için değerler eğitimi ilk olarak ailede başlar ve daha sonra okullarda devam eder. Her aile aynı değere sahip olmadığından ya da değerleri aynı ölçüde ön plana çıkarmadığından toplumun dinamiklerini oluşturan temel değerler formal düzeyde okullar vasıtasıyla verilmelidir (Edwards, 1996). Okullarda yürütülen değer aktarım sürecinin daha formal boyutta sürdürülmesi öğretim programları vasıtasıyla olmaktadır. Öğretim programının yönlendirici ilkelerinin olmadığı durumlarda öğretmenin sahip olduğu beceri ve yeteneğin yanı sıra kendince önemli bulduğu değerler de ön plana çıkmaktadır (Kuzu, 2015). Bu durumun önüne geçmek için öğretim programlarında kazandırılması gereken değerlerden bahsedilmiştir (MEB, 2018). Öğretim programı ve kademelere göre kazandırılması gereken değerler farklılık gösterse de değerlerin birçoğunun ortak olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersi de toplum içerikli bir ders olması nedeniyle değerlerin aktarılması bakımından önemli bir yere sahiptir (Kan, 2010). Nitekim sosyal bilgiler öğretim programında öğrencilere iyi insan ve iyi vatandaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri, tutum kazandırma hedefi olan eğitimin değerlerle şekillenmiş olması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca milli, manevi ve evrensel değerleri tanıyıp benimseyen ve bunları davranışa dönüştüren birey yetiştirmede sosyal bilgiler dersinin öneminin büyük olduğundan bahsedilmiştir (MEB, 2018). İçeriği itibarıyla bu kadar yaşama dönük bir dersin değerlerden ve değer eğitiminden ayrı düşünülemeyeceği muhakkaktır. Öğrencilerin sağlıklı, tutarlı ve dengeli kişilik geliştirmeleri adına toplumsal yaşama dönük çok yönlü bireyler yetiştirme hedefiyle sosyal bilgiler öğretim programında öğrencilere kazandırılması gereken 18 değerden bahsedilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler

1. Adalet	7. Dayanışma	13. Saygı
2. Aile birliğine önem verme	8. Duyarlılık	14. Sevgi
3. Bağımsızlık	9. Dürüstlük	15. Sorumluluk
4. Barış	10. Estetik	16. Tasarruf
5. Bilimsellik	11. Eşitlik	17. Vatanseverlik
6. Çalışkanlık	12. Özgürlük	18. Yardımseverlik

Bahsi geçen değerlerin çeşitli yöntem ve tekniklerle öğrencilere kazandırılması gerekmektedir. Öğrenme alanlarına göre de kazanımlar çeşitli değerleri içerecek şekilde sunulmuştur. Sosyal bilgiler öğretim programında, değerlerin öğretimi ile ilgili doğrudan bir açıklama bulunmazken, programda sınıf düzeyi ve öğrenme alanına göre hangi değerlerin verilebileceği genel olarak açıklanmıştır. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar değerler açısından incelenerek değerlerin öğrenme alanları, kazanımlar ve sınıf düzeyine göre dağılımı tablolar halinde sunulmuştur (MEB, 2018).

Tablo 1. Birey ve Toplum Öğrenme Alanında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar

Kazanım Maddesi	Kazanımda Yer Alan Değer	Kazanımın Sınıf Düzeyi
Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar	Duyarlılık, Saygı	4. sınıf
Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır	Sorumluluk	5. sınıf
Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir	Adalet	5. sınıf
Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır	Yardımseverlik, Sorumluluk, Dayanışma, Duyarlılık	6. sınıf
Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur	Adalet	6. sınıf
İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular	Sorumluluk, Duyarlılık	7. sınıf
İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir	Sorumluluk, Özgürlük	7. sınıf

Tablo 2. Kültür ve Miras Öğrenme Alanında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar

Kazanım Maddesi	Kazanımda Yer Alan Değer	Kazanımın Sınıf Düzeyi
Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelere yararlanarak aile tarihi araştırması yapar	Bilimsellik	4. sınıf
Ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir	Çalışkanlık, Estetik	4. sınıf
Milli Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Milli Mücadele'nin önemini kavrar	Çalışkanlık, Duyarlılık	4. sınıf
Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkıları fark eder	Çalışkanlık, Bilimsellik	5. sınıf
Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder	Duyarlılık, Saygı	5. sınıf
Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihi gelişimini değerlendirir	Çalışkanlık, Bilimsellik	5. sınıf
Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur	Çalışkanlık, Bilimsellik	6. sınıf
Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir	Çalışkanlık, Estetik	7. sınıf

Tablo 3. İnsanlar Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar

Kazanım Maddesi	Kazanımda Yer Alan Değer	Kazanımın Sınıf Düzeyi
Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar	Duyarlılık, Sorumluluk	4. sınıf
Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular	Duyarlılık, Bilimsellik	5. sınıf
Konum ile ilgili kavramları kullanarak, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar	Çalışkanlık	6. sınıf
Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir	Duyarlılık, Özgürlük	7. sınıf

Tablo 4. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar

Kazanım Maddesi	Kazanımda Yer Alan Değer	Kazanımın Sınıf Düzeyi
Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır	Çalışkanlık, Bilimsellik	4. sınıf
Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır	Duyarlılık, Sorumluluk, Sevgi	4. sınıf
Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenirliliğini sorgular	Bilimsellik, Sorumluluk	5. sınıf
Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır	Dürüstlük, Sorumluluk	5. sınıf
Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar	Çalışkanlık, Bilimsellik	6. sınıf
Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur	Duyarlılık, Adalet, Dürüstlük	6. sınıf
Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir	Bağımsızlık, Özgürlük	7. sınıf

Tablo 5. Üretim Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar

Kazanım Maddesi	Kazanımda Yer Alan Değer	Kazanımın Sınıf Düzeyi
İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar	Duyarlılık, Bilimsellik	4. sınıf
Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışlarını sergiler	Duyarlılık, Tasarruf	4. sınıf
Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır	Duyarlılık, Tasarruf	4. sınıf
Bilinçli bir tüketici olarak haklarını korur	Duyarlılık	5. sınıf
Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder	Duyarlılık, Bilimsellik	6. sınıf
Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar	Yardımseverlik, Bilimsellik	6. sınıf
Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur	Duyarlılık, Dayanışma, Vatanseverlik, Sorumluluk	6. sınıf
Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslekleri dikkate alarak mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar	Duyarlılık, Bağımsızlık, Özgürlük	7. sınıf

Tablo 6. Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar

Kazanım Maddesi	Kazanımda Yer Alan Değer	Kazanımın Sınıf Düzeyi
Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir	Duyarlılık, Özgürlük	4. sınıf
Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır Ülkesinin bağımsızlığı ve bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar	Sorumluluk Bağımsızlık, Özgürlük, Bilimsellik	4. sınıf 4. sınıf
Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar	Duyarlılık, Bağımsızlık, Özgürlük	5. sınıf
Milli egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklal Marşına değer verir	Duyarlılık, Vatanseverlik, Saygı	5. sınıf
Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar	Duyarlılık, Eşitlik, Adalet, Bağımsızlık, Özgürlük	6. sınıf
Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar	Adalet,	6. sınıf
Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar	Duyarlılık, Bilimsellik	7. sınıf
Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder	Duyarlılık, Bilimsellik	7. sınıf

Tablo 7. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanında Yer Alan Değerlerle İlgili Kazanımlar

Kazanım Maddesi	Kazanımda Yer Alan Değer	Kazanımın Sınıf Düzeyi
Farklı kültürlerle saygı gösterir	Saygı, Duyarlılık	4. sınıf
Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir	Duyarlılık, Saygı	5. sınıf
Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular	Duyarlılık, Bilimsellik	7. sınıf
Çeşitli kültürlerle yönelik kalıp yargıları sorgular	Duyarlılık, Bilimsellik	7. sınıf
Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir	Duyarlılık, Dayanışma, Çalışkanlık, Bilimsellik, Sorumluluk	7. sınıf

Tablolar incelendiğinde kazanımların çeşitli değerlerle ilişkilendirilerek sunulması gerektiği görülmektedir. Kazanımlarda yer alan temel değerlerin çeşitli alt değerlerle bağlantılı olarak sunulabileceği sosyal bilgiler öğretim programında bahsedilmiştir. Örneğin duyarlılık değeri farklı sınıf, düzey ve kazanımlarda farklı unsurlarla ön plana çıkmıştır. Kimi kazanımda doğal çevreye duyarlılık ele alınması gerekirken kimi kazanımda kültürel mirasa duyarlılık teması ön plana çıkmıştır (MEB, 2018).

Değerler soyut unsurlar olduğundan değer aktarım sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşılabilir. Bu bağlamda değer aktarımında çeşitli yaklaşımlar benimsenebilir. Bu yaklaşımlar kimi zaman ismi farklılaşsa da belirli başlıklar altında toplanabilir. Telkin, ahlaki sorgulama, değer analizi, değer belirginleştirme ve eylem öğrenme yaklaşımı değer öğretimi yaklaşımlarından olsa da bu yaklaşımlar içinde farklı yöntem, teknik ve materyaller benimsenebilir. Bu materyallerden biri de yazılı, görsel veya işitsel materyallerdir. Değerlerin, duygulara hitabında görsel ve işitsel

materyaller daha etkilidir (Kan, 2010). Bu bağlamda değerler eğitiminde edebi ürünlerden yararlanmak önem arz edebilir. Nitekim Öztürk ve Otluoğlu (2003), Farris (2004) ve Kaymakçı (2013) yaptığı çalışmalarda edebi ürünlerin duygulara hitap eden yanının olduğu ve değerler eğitiminde bu ürünlere yer vermenin önemli olduğundan bahsetmiştir. Kolaç ve Özer (2018) edebi ürünlerden yararlanmanın milli duyguları benimsetme, kültür, kimlik, sevgi ve saygı gibi birçok unsuru benimsetme adına katkı sağlayabileceğinden bahsetmiştir. Tökel (2008) çalışmasında edebi ürünler içerisinde şiire değinerek değer aktarımında şiirlerin öneminden bahsetmiş, milli, manevi ve evrensel değerlerin şiir kullanılarak başarılı bir şekilde aktarılabilmesine vurgu yapmıştır. Bu bağlamda değer öğretiminde milli marşlardan da değer aktarım materyali olarak yararlanılabileceği düşünülebilir. Milli marşlar halkın ortak değerlerine ve duygularına hitap ettiği için değer eğitiminde fayda sağlayabileceği söylenebilir. Milli marşımız olan İstiklal Marşı'nın da değer eğitiminde etkili bir materyal olarak kullanılabileceği düşünülmektedir. Akbaş (2008) yaptığı çalışmada öğrencilere değerler eğitimi uygulamalarında ilham verici hikayeler okuma, törenlere ve toplumsal etkinliklere yer vermenin etkili olabileceğinden bahsetmiştir. Bağımsızlığımızın sembolü, mücadelemizin, milli ve manevi değerlerimizin kelimelere dökülmüş hali olan İstiklal Marşı'mızın milletimiz için yeri ve önemi şüphesiz büyüktür. Bu duruma binaen önemli gün ve toplantıların yanı sıra pazartesi ders başı yapmaktan hafta sonu tatile girmeye kadar İstiklal Marşı'mıza her türlü toplumsal etkinlikte yer verdiğimiz düşünülünce bu kadar coşku ve heyecanla tekrar edilen bu marşın içindeki değerleri fark ederek okumanın öğrencilerde farklı bilinç ve duygular oluşturabileceği düşünülmektedir. Bu farkındalıkla kendinden beklenen değerle sürekli karşılaşan bireyin değeri daha kolay içselleştirebileceği de söylenebilir. Ayrıca Yılmaz (2013) tarafından yapılan çalışmada değerler eğitiminde konuların hayat ile ilişkili olarak verilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu bağlamda İstiklal Marşı da gerçekte yaşanmış ve etkisi son derece büyük olan toplumsal ve askeri olaylar üzerine yazıldığı düşünülünce sosyal bilgiler dersinde bu kaynaktan değerler eğitimi bağlamında yararlanmanın etkili olacağı düşünülmektedir. İstiklal Marşı'nın toplumun bireyle bütünleşen değerlerini ele aldığından dolayı İstiklal Marşı'ndan sosyal bilgiler dersinde yararlanmanın fayda sağlayabileceği söylenebilir.

Sosyal bilgiler alanında yapılmış değerlerle ilgili alan yazın incelendiğinde; Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlerin öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı (İbret, Avcı, Karabıyık, Güleş ve Demirci, 2017); Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik görüşleri (Avcı, İbret ve Avcı, 2017); Sosyal bilgiler dersinde coğrafya öğretiminin değerler eğitimi açısından önemi (İbret, Karatekin ve Avcı, 2015); Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi (Kılcan, 2013); Sosyal bilgiler derslerindeki değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri (Varol, 2013); Sosyal bilgiler dersi öğretim programı uygulama kılavuzunda yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi (Yığittir ve Kaymakçı, 2012); Sosyal bilgiler programında yer alan değerlerin kazandırılmasında "100 Temel Eser" içerisinde yer alan hikaye kitaplarının rolü (Gedik 2012); İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersindeki değerlerin kazanılma düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Beldağ, 2012); Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler programındaki değerlerle ilgili görüşleri ve bunların kazandırılmasına ilişkin uygulamaları (Akdemir, 2012); Sosyal bilgiler programında yer alan değerlerin ders kitaplarına yansıma düzeylerinin değerlendirilmesi (Topkaya, 2011); Öğretmen adaylarının sosyal bilimler dersinde öğretilen değerlere ilişkin görüşleri (Tay, 2009); İlköğretim I. kademe 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi (Coşkun 2011) çalışmalarına rastlanmıştır.

Alan yazın taramasında İstiklal Marşı üzerine yapılmış çalışmalar incelendiğinde ise çalışmaların birçoğunun İstiklal Marşı'nın anlam ve önemini yanı sıra Mehmet Akif bağlantısıyla ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmalardan bazıları Yund, (1961); Cumalıoğlu, (1962); Kaplan, (1971); Kaytancı, (1972); Kaplan, (1977); Nalbantoğlu, (1981); Kocakaplan, (1983); Ayrıl, (1984); Ergin, (1985); Eren, (1986); Önder, (1986); Ayvazoğlu, (1986); Tezel, (1996); Yılmaz, (1999); Çongur, (2000); Timurtaş, (2002); Kocakaplan, (2005); Duran ve Torun, (2011) tarafından yapılan çalışmaların olduğu görülmektedir. Yapılan alan yazın incelemesinde İstiklal Marşı'nın sosyal bilgiler ve değerler öğretimi bağlamında ele alınmadığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmada sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan *adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik ve yardımseverlik* değerlerinin İstiklal Marşı'nda yer alma durumunu belirlemek amaçlanmıştır.

Bu çalışmada, sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerinin İstiklal Marşı'nda yer alma durumu nasıldır? sorusuna yanıt aranmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada İstiklal Marşı'nın sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda var olan durumu belirlemek ve ortaya koymayı amaçlayan tarama modelinden yararlanılmıştır. Bu modelde araştırma konusu olan olay, kişi veya nesne herhangi bir şekilde değiştirilemez ve bilinmek istenen şey gözlenip belirlenerek, olduğu gibi tanımlanır (Karasar, 2010).

Veri Kaynağı

İstiklal Marşı'nın Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerler açısından incelendiği bu çalışmanın veri kaynağını İstiklal Marşı oluşturmaktadır.

Veri Toplama Teknikleri

Bu çalışmada veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Bu teknikte yazılı, görsel ve işitsel tüm materyaller doküman olarak kabul edilebilir (Çepni, 2014). Bu çalışmanın verilerini de İstiklal Marşı oluşturmuştur. Araştırma verileri nitel yaklaşım benimsenerek betimsel analiz yöntemi ile incelenmiştir. Betimsel analizde, çalışmada kullanılan veri toplama araçları (gözlem, görüşme, doküman gibi) soru, konu ya da temalar temele alınarak analiz edilir. Bu amaçla elde edilen verilerden doğrudan alıntılar yapılarak analizler ortaya koyulur (Ekiz, 2015).

Verilerin Analizi

Araştırma verileri betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Veri analizinde öncelikle İstiklal Marşı'nı sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler açısından incelemek üzere bir form oluşturulmuştur. Araştırmacılar analizi birbirlerinden bağımsız olarak yapmış ve ilgili kodları forma işlemiştir. İlk incelemenin ardından iki araştırmacı verileri kıyaslamış ve veriler arasında görüş birliği sağlamıştır. Araştırmanın güvenilirlik ve geçerliliğinin sağlanması için elde edilen veriler sosyal bilgiler alanında değerler eğitimi üzerine çalışmaları bulunan iki alan uzmanı ile birlikte değerlendirilerek analize son şekli verilmiştir. Elde edilen bulgular tablolar

halinde sunulmuştur. Ayrıca İstiklal Marşı'nın her kıtası ayrı ayrı incelenerek açıklamalara yer verilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde İstiklal Marşı'nın her kıtası sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler açısından incelenerek yorumlamalara yer verilmiştir. Ayrıca araştırmadan elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

İstiklal Marşı'nın Birinci Kıtası;

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak .

İstiklal Marşı'nın birinci kıtasında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 4 farklı değer tespit edilmiştir. Bu değerler, *bağımsızlık*, *özgürlük*, *dayanışma* ve *duyarlılık*dir. İstiklal Marşı'nın bu kıtası incelendiğinde satırlarda en fazla yer alan değer, *bağımsızlık* ve *özgürlük* olduğu görülmüştür. İstiklal Marşı'nın ilk satırına, Türk milletine cesaret ve sabır vermek için (*dayanışma*, *duyarlılık*) aynı zamanda duyguları harekete geçirmek için korkma sözüyle başlanmıştır. İkinci satırda, bayrağın bir milletin geleceğinin, bağımsızlığının ve istiklalinin sembolü olduğuna (*bağımsızlık*, *özgürlük*), üçüncü satırda, Türk istiklal ve bağımsızlığımızın yok edilemeyeceğine, Türk bayrağının söndürülmesinin mümkün olamayacağına ve bayrağımızın milletimizin yıldızı olduğuna (*bağımsızlık*, *özgürlük*), dördüncü satırda, bayrağın bizim olduğuna, onu elimizden kimsenin alamayacağına (*dayanışma*, *duyarlılık*) ve Türk milletinin bağımsızlığının sembolü olduğuna (*bağımsızlık*, *özgürlük*) vurgu yapılmıştır.

İstiklal Marşı'nın İkinci Kıtası;

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal...
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklal!

İstiklal Marşı'nın ikinci kıtasında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 4 farklı değer tespit edilmiştir. Bu değerler, *bağımsızlık*, *özgürlük*, *duyarlılık* ve *sorumluluk*dir. İstiklal Marşı'nın ikinci kıtası incelendiğinde, satırlarda en fazla yer alan değer *duyarlılık* olduğu görülmüştür. İstiklal Marşı'nın ilk satırında, bayraktaki hilal, insan kaşına benzetilerek, vatanın işgal altında bulunmasından dolayı bayrağımızın küskün hali dile getirilmiş ve bayrağımızın kaşlarını çatmaması istenmiştir (*bağımsızlık*, *özgürlük*, *duyarlılık*). İkinci satırında, bağımsız Türk milletinin özgürlüğünün sembolü olan bayrağımızdan gülmesi beklenmiştir (*duyarlılık*, *sorumluluk*). Çünkü Türk milletinin beklediği, özlediği gülen bir bayraktır. Bayrağımızın gülmesi göklerde dalgalanmasıdır. Üçüncü satırında, Türk milleti, bağımsızlığı ve bayrağı için kan döktüğünden, bu kanları bayrağa helal etmeleri için bayrağın küsmeyi bırakıp göklerde dalgalanmasını istemiştir (*duyarlılık*, *sorumluluk*). Dördüncü satırında ise, Allah'a inanan ve tapan Türk milletinin istiklal hakkının olduğu (*bağımsızlık*, *özgürlük*) dile getirilmiştir.

İstiklal Marşı'nın Üçüncü Kıtası;

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

İstiklal Marşı'nın üçüncü kıtasında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 2 farklı değer tespit edilmiştir. Bu değerler, *bağımsızlık* ve *özgürlük*tür. İstiklal Marşı'nın üçüncü kıtası incelendiğinde *bağımsızlık* ve *özgürlük* değerinin bütün satırlarda yer aldığı görülmektedir. İstiklal Marşı'nın ilk satırında, Türk milletinin ezelden beri hür yaşamış ve hür yaşayacağı söylenmiştir (*bağımsızlık, özgürlük*). İkinci satırında, yine Türk milletinin bağımsız olduğuna ve bu bağımsızlığı elinden almak isteyenlerin çıldırmış olabileceklerine vurgu yapılmıştır (*bağımsızlık, özgürlük*). Üçüncü satırında, Türk milletinin özgürlüğüne mani olabilecek her engeli aşacak güçte olduğundan bahsedilmiştir (*bağımsızlık, özgürlük*). Dördüncü satırında ise, Türk milletinin bağımsızlığı için dağları yırtacağından ve denizleri taşıyacak güçte olduğundan (*bağımsızlık, özgürlük*) söz edilmiştir.

İstiklal Marşı'nın Dördüncü Kıtası;

Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
“Medeniyet!” dediğin tek dişi kalmış canavar?

İstiklal Marşı'nın dördüncü kıtasında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 5 farklı değer tespit edilmiştir. Bu değerler *bağımsızlık, özgürlük, vatanseverlik, dayanışma* ve *duyarlılık*tür. İstiklal Marşı'nın dördüncü kıtası incelendiğinde, ikinci ve üçüncü satırlarda yer alan değerler, *bağımsızlık, özgürlük, vatanseverlik, dayanışma* ve *duyarlılık* olduğu görülmüştür. Ayrıca bu kıtanın ilk ve son satırında sosyal bilgiler programında yer alan herhangi bir değere rastlanmamıştır. İstiklal Marşı'nın ilk satırında, Avrupa'nın kendi mevcut teknik imkanlarıyla Türk milletinin bağımsızlığını yok etmeye çalıştığından ve batının kendini çelik zırhla koruduğundan söz edilmiştir. İkinci satırında, Türk milletinin de Avrupa'ya karşı iman dolu göğsüyle karşılık verdiği anlatılmaktadır (*vatanseverlik, bağımsızlık, özgürlük, duyarlılık*). Üçüncü satırında, Türk milletinin, aziz vatanımızı istilaya çalışan Avrupalılara meydan okuduğuna vurgu yapılmıştır (*bağımsızlık, özgürlük, dayanışma, duyarlılık*). Dördüncü satırında ise, batı tek dişi kalmış canavara benzetilmiştir.

İstiklal Marşı'nın Beşinci Kıtası;

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma, sakın.
Siper et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.
Doğacaktır sana vaat ettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

İstiklal Marşı'nın beşinci kıtasında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 6 farklı değer tespit edilmiştir. Bu değerler *vatanseverlik, adalet, bağımsızlık, özgürlük, duyarlılık* ve *sorumluluktur*. İstiklal Marşı'nın beşinci kıtası incelendiğinde belirlenen bu altı değer ikişer satırda yer aldığı görülmüştür. İstiklal Marşı'nın ilk satırında, Türk yurduna alçakların uğratılmaması için Türk milletine ve Türk askerine seslenilmiştir (*vatanseverlik, duyarlılık, sorumluluk*). İkinci satırında, aziz vatanımızın kurtarılması için Türk askerine ve Türk milletine gövdelerini siper etmeleri gerektiği söylenmiştir (*vatanseverlik, duyarlılık, sorumluluk*).

Üçüncü ve dördüncü satırlarda ise, Hakk'ın Türk milletine vaat ettiği zafer gününden bahsedilerek, bu zafer gününün yakınlığının büyük bir inançla yarından bile daha yakın bir zamanda olacağı (*adalet, bağımsızlık, özgürlük*) belirtilmiştir.

İstiklal Marşı'nın Altıncı Kıtası;

Bastığın yerleri “toprak!” diyerek geçme, tanı:
Düşün altında binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

İstiklal Marşı'nın altıncı kıtasında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 4 farklı değer tespit edilmiştir. Bu değerler, *duyarlılık, saygı, sorumluluk ve vatanseverlik*dir. İstiklal Marşı'nın altıncı kıtası incelendiğinde, bütün satırlarda ortak olarak en fazla belirlenen değer, *duyarlılık* ve *saygı* olduğu görülmüştür. İstiklal Marşı'nın ilk satırında, vatan ele alınmıştır. Bu vatan binlerce şehit tarafından korunmuştur. Dolayısıyla vatana bakarken toprağı değil, toprağın altındaki binlerce kefensiz vatan evladını görmemiz gerektiğinden söz edilmiştir (*duyarlılık, saygı*). İkinci satırında, yine vatan toprağının altında kefensiz yatan şehitlerin varlığı anlatılmıştır (*duyarlılık, saygı*). Üçüncü satırında, şehit oğlu sözüyle, vatan uğruna canlar veren bir ecdada sahip olduğumuza ve vatanımıza sahip çıkmazsak atalarımızın incineceğine vurgu yapılmıştır (*duyarlılık, saygı, sorumluluk*). Dördüncü satırında ise, vatan cennete benzetilmiştir. Atalarımızın kanlarıyla sulanan kutsal vatanımızın dünyalara değiştirilemeyeceği (*duyarlılık, saygı, vatanseverlik*) ifade edilmiştir.

İstiklal Marşı'nın Yedinci Kıtası;

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Canı, cananı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

İstiklal Marşı'nın yedinci kıtasında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 3 farklı değer tespit edilmiştir. Bu değerler, *duyarlılık, sevgi ve vatanseverlik*dir. İstiklal Marşı'nın yedinci kıtası incelendiğinde bütün satırlarda ortak olarak belirlenen en fazla değer, *duyarlılık* olduğu görülmüştür. İstiklal Marşı'nın ilk satırında, vatanımızın cennetten farksız olduğu ve bu cennet vatanın uğruna herkesin feda olabileceği ifade edilmiştir (*duyarlılık, sevgi, vatanseverlik*). İkinci satırında, binlerce şehit barındıran vatan toprağımız sıkıldığında şühedanın (şehitlerin) fışkıracığı anlatılmıştır (*duyarlılık*). Üçüncü satırında, vatanın candan, canandan daha önemli olduğuna vurgu yapılmıştır (*duyarlılık, sevgi, vatanseverlik*). Dördüncü satırında ise, Allah'tan bizi vatanımızdan ayrı düşürmemesi (*duyarlılık, sevgi, vatanseverlik*) istenmiştir.

İstiklal Marşı'nın Sekizinci Kıtası;

Ruhumun senden, ilahi, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli.
Bu ezanlar-ki şahadetleri dinin temeli,
Ebedi yurdumun üstünde benim inlemeli.

İstiklal Marşı'nın sekizinci kıtasında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 3 farklı değer tespit edilmiştir. Bu değerler, *duyarlılık, bağımsızlık ve özgürlük*tür. İstiklal Marşı'nın sekizinci kıtası incelendiğinde, bütün satırlarda ortak olarak belirlenen en fazla

değerin, *duyarlılık* olduğu görülmüştür. İstiklal Marşı'nın ilk satırında, vatan uğrunda mücadele edenlerin ve şehit olanların (şehitler adına da konuşuluyor) Allah'tan istedikleri şey dile getirilerek (*duyarlılık*), ikinci satırında, mabedlerine (ibadet edilen yerler) yabancı ellerin değmemesi istenmiştir (*duyarlılık, bağımsızlık, özgürlük*). Üçüncü satırında, dinin temeline ezanların şahitlik ettikleri vurgulanarak (*duyarlılık*), dördüncü satırında, Türk vatanının sonsuza dek hür olması (*bağımsızlık, özgürlük*) ve ezanların Türk yurdunun üstünde sonsuza dek işitilmesi (*duyarlılık*) istenmiştir.

İstiklal Marşı'nın Dokuzuncu Kıtası;

O zaman vecd ile bin secde edervarsa taşım,
Her cerihamdan, ilahi, boşanıp kanlı yaşım,
Fıskırır ruh-i mücerretgibi yerden naaşım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

İstiklal Marşı'nın dokuzuncu kıtasında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan tek bir değer tespit edilmiştir. Bu değer, *duyarlılık*tır. İstiklal Marşı'nın dokuzuncu kıtası incelendiğinde, *duyarlılık* değerinin bütün satırlarda olduğu görülmüştür. İstiklal Marşı'nın ilk satırında, (şehitler adına konuşuluyor) Allah'tan istenilenlerin gerçekleştiği takdirde ne kadar sevinileceği ifade edilmiştir (*duyarlılık*). Şehidin eğer varsa mezar taşı Allah'a secde edeceği ifade edilmiştir. İkinci satırında, yine şehit atalarımızın yaralarından kanlı yaşlar aka aka secde edeceği (*duyarlılık*), üçüncü satırında, her şeyden arınmış, soyunmuş bir ruh gibi na'sının yerden fıskıracağı (*duyarlılık*), dördüncü satırında, o zaman başının yükseleceği, belki göğün en yukarisına degeceği (*duyarlılık*) anlatılmıştır.

İstiklal Marşı'nın Onuncu Kıtası;

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helal.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlal:
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklal!

İstiklal Marşı'nın onuncu kıtasında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 5 farklı değer tespit edilmiştir. Bu değerler, *vatanseverlik, adalet, duyarlılık, bağımsızlık ve özgürlük*tür. İstiklal Marşı'nın son kıtası incelendiğinde; *duyarlılık, bağımsızlık ve özgürlük* değerinin bütün satırlarda yer aldığı görülmüştür. İstiklal Marşı'nın ilk satırında, bayrağın artık şafaklar gibi şanlı olduğu söylenmiştir (*duyarlılık*). Çünkü zaferin müjdecisi olan şafak vakti bayrağın dalgalanışıyla süslenecektir (*bağımsızlık, özgürlük*). İkinci satırında, bayrağın uğruna dökülen bütün kanların istiklal kazanıldığı için ona helal olduğu (*vatanseverlik, duyarlılık, bağımsızlık, özgürlük*), üçüncü satırında, artık sonsuza kadar bayrağa ve Türk milletine tehlikenin olmadığı (*duyarlılık, bağımsızlık, özgürlük*), dördüncü satırında, Türk bayrağının ezelden beri hür yaşadığını ve bundan sonra da hür yaşamasının hakkı olduğu (*adalet, duyarlılık, bağımsızlık, özgürlük*), beşinci satırında, Hakk'a tapan Türk milletinin istiklali hak ettiği (*adalet, duyarlılık, bağımsızlık, özgürlük*) ifade edilmiştir.

İstiklal Marşı'nın Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler açısından incelenmesi sonucu elde edilen bulgular; *adalet, bağımsızlık, dayanışma, duyarlılık, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik* temaları altında sayısal, yüzdeler ve frekanslarına ilişkin bilgiler tablolar halinde aşağıda sunulmuştur.

Tablo 8. İstiklal Marşı'nda Yer Alan Değerlerin Kıtalara Göre Sayısal Dağılımı

<i>Kıta/ Değerler</i>	<i>Adalet</i>	<i>Bağımsızlık</i>	<i>Dayanışma</i>	<i>Duyarlılık</i>	<i>Özgürlük</i>	<i>Saygı</i>	<i>Sevgi</i>	<i>Sorumluluk</i>	<i>Vatanseverlik</i>	<i>Toplam</i>
<i>1.Kıta</i>		3	2	2	3					10
<i>2.Kıta</i>		2		3	2			2		9
<i>3.Kıta</i>		4			4					8
<i>4.Kıta</i>		2	1	2	2				1	8
<i>5.Kıta</i>	2	2		2	2			2	2	12
<i>6.Kıta</i>				4		4		1	1	10
<i>7.Kıta</i>				4			3		3	10
<i>8.Kıta</i>		2		4	2					8
<i>9.Kıta</i>				4						4
<i>10.Kıta</i>	2	5		5	5				1	18
<i>Toplam</i>	4	20	3	30	20	4	3	5	8	97

İstiklal Marşı'nda yer alan değerlerin kıtalara göre sayısal dağılımı tablosu incelendiğinde değerlerin en fazla 10. kıtada (18), en az da 9. kıtada (4) olduğu görülmektedir.

Tablo 9. İstiklal Marşı'nda Yer Alan Değerlerin Satırlara Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı

	<i>Satır</i>	<i>Adalet</i>	<i>Bağımsızlık</i>	<i>Dayanışma</i>	<i>Duyarlılık</i>	<i>Özgürlük</i>	<i>Saygı</i>	<i>Sevgi</i>	<i>Sorumluluk</i>	<i>Vatanseverlik</i>	<i>Toplam</i>
<i>1.Kıta</i>	1	F		*	*						2
	2	F	*			*					2
	3	F	*			*					2
	4	F	*	*	*	*					4
<i>2.Kıta</i>	1	F	*		*	*					3
	2	F			*				*		2
	3	F			*				*		2
	4	F	*			*					2
<i>3.Kıta</i>	1	F	*			*					2
	2	F	*			*					2
	3	F	*			*					2
	4	F	*			*					2
<i>4.Kıta</i>	1	F									-
	2	F	*		*	*				*	4
	3	F	*	*	*	*					4
	4	F									-
<i>5.Kıta</i>	1	F			*				*	*	3
	2	F			*				*	*	3
	3	F	*	*		*					3
	4	F	*	*		*					3
<i>6.Kıta</i>	1	F			*		*				2
	2	F			*		*				2
	3	F			*		*		*		3
	4	F			*		*		*	*	3

7. Kıtta	1	F			*			*		*	3
	2	F			*						1
	3	F			*			*		*	3
	4	F			*			*		*	3
8. Kıtta	1	F			*						1
	2	F		*	*		*				3
	3	F			*						1
	4	F		*	*		*				3
9. Kıtta	1	F			*						1
	2	F			*						1
	3	F			*						1
	4	F			*						1
10. Kıtta	1	F		*	*		*				3
	2	F		*	*		*			*	4
	3	F		*	*		*				3
	4	F	*	*	*		*				4
	5	F	*	*	*		*				4
Toplam	F	4	20	3	30	20	4	3	5	8	97
	%	4,12	20,6	3,09	30,9	20,6	4,12	3,09	5,15	8,24	

İstiklal Marşı'nda en fazla yer alan değer *duyarlılık* (30) değeriyken, en az yer alan *dayanışma* ve *sevgi* (3) değeridir. Ayrıca 20'sinde *bağımsızlık*, 20'sinde *özgürlük*, 8'inde *vatanseverlik*, 5'inde *sorumluluk*, 4'ünde *adalet* ve *saygı* ile ilgili değerler yer almaktadır. Araştırılan toplam 41 satırdan 4. kıtanın 1. ve 4. satırlarında sosyal bilgiler öğretim programında yer alan herhangi bir değere rastlanamazken, bir satırda en fazla 4 değer belirlenmiştir (Tablo-9).

SONUÇ

Sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerin İstiklal Marşı'nda yer alma durumlarını tespit etmek ve bu değerlerin İstiklal Marşı'nın kıtalarına ve satırlarına göre dağılımını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, sosyal bilgiler öğretim programında bulunan 18 değerden 9'u İstiklal Marşı'nda yer almaktadır. Bu değerler *adalet*, *bağımsızlık*, *dayanışma*, *duyarlılık*, *özgürlük*, *saygı*, *sevgi*, *sorumluluk* ve *vatanseverlik* değerleridir. İstiklal Marşı'nın sosyal bilgiler öğretim programında geçen değerler açısından incelenmesi sonucu Türk milletinin karakterini yansıtan bu marşın sosyal bilgiler dersinde değer öğretiminde yararlanılabilecek önemli bir kaynak olduğu düşünülmektedir. Sosyal bilgiler dersinin öncelikli amaçlarından biri iyi insan ve iyi vatandaş yetiştirmektir (MEB, 2018). İyi vatandaş yetiştirme adına içeriği itibariyle sosyal bilgiler dersi önemli bir yere sahiptir. İyi vatandaş yetiştirmenin değerlerle şekillenmesi gerektiği sosyal bilgiler öğretim programında da vurgulanmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde önemli bir yer tutan vatandaşlık konuları içerisindeki değerlerin İstiklal Marşı ile yeri ve içeriğine göre derste uyumlu bir şekilde verilmesinin öğrencilere fayda sağlayacağı düşünülmektedir. İstiklal Marşı'nın içinde barındırdığı değerleri bilerek ve farkında olarak okumak öğrencilerde farklı bilinç ve hisler oluşturmasının yanı sıra ülkesinin temelindeki değerleri fark etme ve kavrama adına fırsat sunabilir. Ayrıca İstiklal Marşı içinde barındırdığı değerlerle ve anlatımında yer alan metaforlarla hem hitap ettiği yaş grubu hem de dersin amaç ve içeriğine göre sosyal bilgiler dersiyle uyumlu bir şekilde değer aktarım materyallerinden biri olarak kullanılabilir.

Sosyal bilgiler dersinin içinde barındırdığı konularla İstiklal Marşı'nın bağlantısının kurulduğu takdirde anlamlı bütün oluşması sağlanacak ve öğrenciler sahip olmaları gereken değerlerin farkına varabilecektir. Okula başladıkları ilk dönemlerden itibaren tanıdıkları ve ezberledikleri milli marşımızı değer eğitimi bağlamında ele almak bildiğimiz fakat farkında olmadığımız bir cepheden milli marşa bakmamızı ve sunulan değerlerin daha kolay içselleştirilmesini sağlar. Nitekim birey sık karşılaştığı durum ve olayları daha kolay benimsemekte ve zamanla içselleştirmektedir (Subaşı, 2000; Sönmez, 2008). Sosyal bilgiler dersinde de İstiklal Marşı'nın değerler açısından ele alınması öğrencilerde değerleri kolay benimseme ve içselleştirme adına fırsat sunacağı düşünülmektedir.

Milli, manevi ve evrensel değerleri tanıyıp, benimseyip içselleştirerek davranışa dönüştüren bireyler yetiştirme adına sosyal bilgiler dersinin öneminin büyük olduğu sosyal bilgiler programında da vurgulanmıştır (MEB, 2018). Değerler kazandırılırken kullanılan farklı yöntem ve tekniklerin yanı sıra farklı materyallerin kullanımı öğrenmeyi ve benimsemeyi daha etkili hale getirebilir. İstiklal Marşı öğretmenlerin bireysel görüş ve değerlerinden bağımsız olarak değerler eğitimi bağlamında ele alınarak sosyal bilgiler öğretiminde kazandırılacak değerlerin etkili bir şekilde aktarımını sağlayabilir. Sosyal bilgiler dersinde milli marşımız olmasının yanı sıra değer aktarımında yararlanılabilecek doküman olarak da İstiklal Marşı'ndan yararlanılabileceği düşünülmektedir.

İstiklal Marşı içinde *sevgi, sorumluluk, dayanışma* gibi farklı değerleri bir bütün olarak barındırmaktadır. Sosyal Bilgiler Programında değerlerin alt boyutları ile ele alınabileceği vurgulanmıştır. Bahsi geçen değerler birbirinin alt değeri olmasa da birbiriyle yakın ilişkide bulunan değerlerdir. Öyle ki bireyin duyarlı olmasında etkili rol oynayacak unsurlar farklı değerlerin bir araya gelmesiyle faal hale gelebilir. Sevgi duyulmayan bir unsura duyarlılık gösterilmesi mümkün olabilir. Duyarlılık gösterilen duruma karşı ise sorumluluk hissedilebilir. Bu bağlamda İstiklal Marşı'ndan sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminde yararlanmanın hem değerlerin bir bütün olarak sunulması hem de değerlerin birbiriyle ilişkisinin fark edilmesi adına etkili bir yol sunabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.
- Akdemir, S. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler programı'ndaki değerlerle ilgili görüşleri ve bunların kazandırılmasına ilişkin uygulamaları*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü], YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Avcı, A.A., İbret, B.Ü. & Avcı, E. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 16(4), 1558-1574.
- Aydın, M. Z. (2012). *Ailede ahlak eğitimi*. Timaş Yayınları.
- Ayral, A. (1984). *Açıklamalı İstiklal Marşımız*. Gönül Matbaası Yayınları.
- Ayvazoglu, B. (1986). *İstiklal Marşı: Tarihi ve manası*. Tercüman Gazetesi Yayınları.
- Beldağ, A. (2012). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersindeki değerlerin kazanılma düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Erzurum ili örneği)*. [Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü], YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Coşkun, D. (2011). *İlköğretim birinci kademe 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü], YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Cumalıoğlu, F. (1962). *Mehmet Akif'in hayatı ve İstiklal Marşı*. Sönmez Neşriyat.

- Çepni, S. (2014). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Celepler Matbaacılık.
- Çongur, R. (2000). İstiklal Marşı şairimiz Mehmet Akif Ersoy. *Türk Yurdu*, 20 (152), 8-11.
- Dılmaç, B. (2010). *Değerler eğitimine yaklaşımlar* [Bildiri sunumu]. Değerler eğitimi uluslararası konferansı, İstanbul.
- Duran, H. & Torun, F. (2011). Öğretmen adaylarının İstiklal Marşı'nda kullanılan kavramları anlama düzeyleri. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0 (43), 113-138.
- Edwards, J. (1996). Planning for values education in the school Curriculum. In J. M. Halstead & M. J. Taylor (Eds), *Values education and education in values*. (ss.167-169). Routledge Falmer.
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Eren, H. (1986). İstiklal Marşı üzerine. *Türk Dili*, 51(420), 492-498.
- Ergin, M. (1985). Mehmet Akif ve İstiklal Marşımız. *Türk Edebiyatı*, 26-30.
- Farris, P. A. (2004). *Elementary and middle school social studies. An interdisciplinary, multicultural approach*. (4. baskı). Mc Graw Hill.
- Gedik, F. (2012). *Sosyal bilgiler programı'nda yer alan değerlerin kazandırılmasında "100 Temel Eser" içerisinde yer alan hikaye kitaplarının rolü*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü], YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kolaç, E., & Özer, H. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünlerin kullanımı ve değer aktarımındaki katkılarına yönelik öğretmen adaylarının görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 7(4), 2629-2655.
- İbret, B.Ü., Avcı, E., Karabıyık, Ş., Güleş, M. & Demirci, M. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlerin öğretiminde edebî ürünlerin kullanımı. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 104-124.
- İbret, B.Ü., Karatekin, K. & Avcı, E. (2015). Sosyal bilgiler dersinde coğrafya öğretiminin değerler eğitimi açısından önemi. *Milli Eğitim*, 207, 5-23.
- Kan, Ç. (2010) Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim*, 187, 138-145.
- Kaplan, M. (1971). Türk İstiklal Marşı. *Hisar*, 88, 4-6.
- Kaplan, M. (1977). İstiklal Marşı. *Milli Kültür*, 1(9), 6-9.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaymakçı, S. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebî türlerin kullanım durumu. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi*, 20, 230-255.
- Kaytancı, A. (1972). *İstiklal Marşımız ve milli ruh*. Uğurel Matbaası
- Kılcan, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim programı'nda yer alan değerlere ilişkin öğrenci algularının incelenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü], YÖK Tez Veri Tabanı.
- Kocakaplan, İ. (1983). İstiklal Marşı'nın tahlili. *Türk Edebiyatı*, 113, 17-19.
- Kocakaplan, İ. (2005). *İstiklal Marşımız ve Mehmet Akif Ersoy* (4. Baskı). Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kuzu, K. (2015) *Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi hakkındaki görüşleri ve bu görüşlerin sınıfiçi uygulamalara yansımaları*. [Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü], YÖK Tez Veri Tabanı.
- MEB. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4-7. sınıflar). <http://mufredat.meb.gov.tr>
- Nalbantoğlu, M. (1981). *Mehmet Akif ve İstiklal Marşı*. Veli Yayınları.
- Önder, M. (1986). İstiklal Marşı belgeleri. *Türk Edebiyatı: Mehmet Akif Anıt Sayısı*, 34-41.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. The Free Press.
- Sönmez, V. (2008). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (2. Baskı), Anı Yayıncılık.

- Subaşı, G. (2000). Etkili öğrenme: Öğrenme stratejileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 146, <http://yayim.meb.gov.tr/yayimler/146/subasi.htm>.
- Tarhan, N. (2011). *Güzel insan modeli*. Timaş Yayınları.
- Tay, B. (2009). Prospective teachers' views concerning the values to teach in the course of social sciences. *Social and Behavioral Sciences*, 1, 1187-1191.
- Tezel, S. (1991, 9-11 Eylül). *Atatürk ve İstiklal Marşımız* [Bildiri Sunumu]. Uluslararası İkinci Atatürk Sempozyumu. Ankara.
- Timurtaş, F. K. (2002). İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy. İstanbul: *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 62, 16-21.
- Topkaya, Y. (2011). *Sosyal bilgiler programında yer alan değerlerin ders kitaplarına yansımaları düzeylerinin değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü], YÖK Tez Veri Tabanı.
- Tökel, İ. (2008). *Gökhan Akçiçek'in çocuk şiirlerinin değer aktarımı açısından incelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi], YÖK Tez Veri tabanı.
- Varol, Ç. (2013). *Sosyal bilgiler derslerindeki değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü], YÖK Tez Veri Tabanı.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi: Eğitimde yeni ufuklar*. Akçağ Yayınları
- Yılmaz, E. (1999). İstiklal Marşı'nın dili üzerine bir inceleme. *Türk Dili*, 291-279.
- Yılmaz, M. (2013). *Değerler eğitimi ve okul etkinlikleri*. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Yiğittir, S. & Kaymakçı, S. (2012). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı uygulama kılavuzunda yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 49-73.
- Yund, K. (1961). *İstiklal Marşı bilgisi*. Hüsnütabiat Basımevi.

EXTENDED ABSTRACT

Investigation of the National Anthem in Terms of the Values in the Social Studies Curriculum

Introduction

The aim of this study is justice, giving importance to family unity, independence, peace, scientificity, diligence, solidarity, sensitivity, honesty, aesthetics, equality, freedom, respect, love, responsibility, disposition, which are included in the social studies curriculum and are aimed to be gained to students. To determine the status of patriotism and benevolence values in the National Anthem. It is also to determine the distribution of these values according to the continents and lines of the Turkish National Anthem. This study is important because it is the first study in which the Turkish National Anthem is examined in terms of the values in the social studies course curriculum. It is thought that this study will create awareness in terms of showing how to benefit from the National Anthem in social studies lesson within the scope of teaching values.

Method

In this study, which was carried out to determine the values in the National Anthem, a survey model was used as a model. A qualitative approach was adopted in the study and the data of the study were analyzed using the descriptive analysis method. Documentation was used as a data collection technique in the study. The Turkish National Anthem formed the data of this study. In the first stage of the analysis, both researchers examined the Turkish National Anthem for the purpose of the study. The analysis was

Finalized after the data of the study were evaluated together with two experts who had studies on values education in the field of social studies. Findings are presented in tables.

Result

As a result of the analysis, a total of 9 themes were identified, namely justice, independence, solidarity, sensitivity, freedom, respect, love, responsibility and patriotism. According to the results of the research, it was seen that there were 9 values out of 18 values in the Social Studies Curriculum in the National Anthem, which was examined within the framework of the research. While the values in the social studies curriculum were found in each verse and line, no value was found in the 1st and 4th lines of the 4th line. In the total of 41 lines of the National Anthem, sensitivity (30), independence (20), freedom (20), solidarity (3), responsibility (5), respect (4), patriotism (8), love (3) and justice (4) It was determined that the values are included. In this context, it has been observed that the Turkish National Anthem carries the character of the Turkish nation to its lines and reflects the values that its meaning has always been integrated with the basic elements of our national existence. The values of the National Anthem are thought to be an important resource that can be used in value teaching in social studies lesson. Therefore, the values desired to be acquired by individuals can also be transferred through this resource. It is thought that handling the National Anthem in terms of values in the social studies lesson will provide an opportunity for students to easily adopt and internalize the values.

It is thought that using the National Anthem in values education in social studies lesson will provide an effective way to present the values as a whole and to realize the relationship between values.

"International Journal of New Approaches in Social Studies - IJONASS" is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).